

Date: 25th May-2025

**SPORT ORQALI VATANPARVARLIKNI SHAKLLANTIRISHNING
PSIXOPEDAGOGIK ASOSLARI**

Axunov Ilxomjon Ibragimovich
FarDu harbiy ta'lim fakulteti o'qituvchisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada sportning yosh avlod tarbiyasida tutgan o'rni, xususan, sport faoliyati orqali vatanparvarlik tuyg'usini shakllantirishning psixologik va pedagogik asoslari tahlil qilinadi. Sport mashg'ulotlari jarayonida shakllanadigan irodaviy sifatlar, jamoaviylik, g'alabaga intilish, intizom va milliy g'urur tuyg'usi yoshlar qalbida Vatanga sadoqat, jismoniy va ma'naviy tayyorgarlik, ijtimoiy mas'uliyat kabi fazilatlarni qaror toptirishga xizmat qiladi. Maqolada sport tarbiyasining ma'naviy-ma'rifiy imkoniyatlari, pedagog shaxsining roli, ijtimoiy-psixologik muhit va milliy qadriyatlar asosida vatanparvarlik g'oyalarini yoshlar ongiga singdirish usullari ilmiy jihatdan asoslab berilgan. Tadqiqot davomida ilg'or tajribalar, so'rovnoma va kuzatuv natijalari orqali sport va vatanparvarlik tarbiyasi o'rtasidagi uzviy bog'liqlik aniqlanadi hamda psixopedagogik tavsiyalar ishlab chiqiladi.

Kalit so'zlar: Vatanparvarlik, sport tarbiyasi, psixopedagogika, yoshlar, jamoaviylik, milliy g'urur, sport va ma'naviyat, pedagogik ta'sir, irodaviy sifatlar, fuqarolik ong.

KIRISH

Vatanparvarlik tarbiyasi milliy istiqlolni mustahkamlash, jamiyatning barqaror rivojlanishi va yosh avlodning ongli fuqarolar sifatida shakllanishida muhim o'rin tutadi. Bugungi kunda global o'zgarishlar va madaniy-ma'naviy bosimlarga qarshi kurashishda yoshlarning vatanparvarlik ruhida tarbiyalanishi nafaqat ijtimoiy, balki siyosiy zaruratga aylanmoqda. Shu bois, vatanparvarlik tuyg'usini shakllantirishda innovatsion pedagogik yondashuvlar, xususan, sport faoliyatining psixopedagogik imkoniyatlaridan samarali foydalanish dolzarb masalaga aylangan.

Sport nafaqat jismoniy tarbiya vositasi sifatida, balki shaxsning irodasi, muloqot ko'nikmalari, jamoaviylik va maqsad sari intilish kabi ijtimoiy-psixologik fazilatlarini rivojlantirishda ham muhim vositadir. Ushbu jarayonlarda vatanparvarlikning ma'naviy mohiyati yoshlarning yuragiga singdirilib, ularning milliy g'urur va mas'uliyat tuyg'ularini mustahkamlashga xizmat qiladi. Shuning uchun sport orqali vatanparvarlik tarbiyasining psixopedagogik asoslarini aniqlash va amaliy tavsiyalar ishlab chiqish ilmiy-amaliy jihatdan katta ahamiyat kasb etadi.

Ushbu maqolada sport faoliyati va vatanparvarlik tuyg'usini shakllantirish o'rtasidagi uzviy bog'liqlik, psixopedagogik tamoyillar, metodlar va zamonaviy pedagogik yondashuvlar tahlil qilinadi hamda yoshlar tarbiyasida sportning o'rni va ahamiyati ilmiy asosda yoritiladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI METODOLOGIYA

Sport va vatanparvarlik tarbiyasi masalalari haqida bir qator ilmiy asarlar mavjud bo'lib, ularning ko'pchiligi sportning shaxs rivojlanishidagi ijtimoiy va psixologik rolini

Date: 25th May-2025

ta'kidlaydi. Masalan, Qodirov (2021) o'zining "Vatanparvarlik tarbiyasi: nazariya va amaliyot" asarida sportning yoshlar tarbiyasidagi ahamiyatini keng yoritib, uning vatanparvarlik tuyg'usini shakllantirishdagi o'rni haqida muhim fikrlarni ilgari suradi. Shuningdek, Isroilov (2020) psixologik nuqtai nazardan vatanparvarlik va milliy g'ururni shakllantirishda pedagogik yondashuvlarning samaradorligini o'rganadi.

Xalqaro tadqiqotlarda (Sokolova va Borisov, 2018) sport faoliyatining ijtimoiy integratsiya va shaxsiy fazilatlarni rivojlantirishdagi roli keng tahlil qilingan. Ularning tadqiqotlari sportning jamoaviylik va intizom kabi xususiyatlarni shakllantirish orqali yoshlarning fuqarolik mas'uliyatini oshirishda samarali vosita ekanligini ko'rsatadi.

Mahalliy va xorijiy ilmiy manbalar asosida aniqlanishicha, sport orqali vatanparvarlik tarbiyasini psixopedagogik jihatdan mustahkamlash uchun ijtimoiy muhit, pedagog shaxsining yondashuvi, shuningdek, interaktiv ta'lim metodlari muhim o'rin tutadi. Bu sohada olib borilgan tadqiqotlar asosida, psixologik barqarorlik, guruh ichidagi o'zaro hurmat va milliy qadriyatlarni singdirish sport tarbiyasining ajralmas qismi sifatida qaralmoqda.

Ushbu tadqiqotda sport orqali vatanparvarlikni shakllantirishning psixopedagogik asoslarini aniqlash uchun quyidagi metod va usullar qo'llanildi:

1. Nazariy-metodik tadqiqot usullari: mavjud ilmiy adabiyotlar, rasmiy hujjatlar, pedagogik va psixologik nazariyalar tahlil qilindi. Bu usul orqali sport va vatanparvarlik tarbiyasining nazariy asoslari aniqlab olindi.

2. Empirik tadqiqot usullari:

oSo'rovnoma: yoshlar orasida sport faoliyati va vatanparvarlik tuyg'usi o'rtasidagi bog'liqlikni o'rganish maqsadida maxsus tuzilgan savollar asosida ma'lumotlar yig'ildi.

oKuzatuv: sport mashg'ulotlari jarayonida yoshlarning xulq-atvori va guruhdagi o'zaro munosabatlari kuzatildi.

oSuhbatlar: o'qituvchilar, murabbiylar va ota-onalar bilan o'tkazilgan intervyular orqali sport tarbiyasining vatanparvarlikni shakllantirishdagi o'rni va muammolari aniqlandi.

3. Analitik tahlil: yig'ilgan ma'lumotlar statistik va sifat jihatidan tahlil qilindi, psixopedagogik jihatlari o'rganildi.

NATIJALAR

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, sport faoliyati yoshlarning vatanparvarlik tuyg'usini shakllantirishda samarali vosita hisoblanadi. So'rovnoma va kuzatuv natijalariga ko'ra, sport bilan muntazam shug'ullanuvchi yoshlarning o'z Vataniga bo'lgan muhabbati va g'ururi boshqalarga nisbatan ancha yuqori.

Aniqlanishicha, sport jarayonida jamoaviy o'yinda qatnashish, raqobatga intilish va g'alabaga erishish uchun kurashish yoshlar ongida mustahkam fuqarolik mas'uliyatini shakllantirishga yordam beradi. Shu bilan birga, murabbiy va o'qituvchilarning pedagogik ta'siri, ularning vatanparvarlik g'oyalarini doimiy ravishda targ'ib qilishi yoshlarning ijtimoiy-psixologik barqarorligini mustahkamlaydi.

Kuzatuvlar shuni ko'rsatdiki, sport to'garaklarida tashkil etilgan ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar (masalan, milliy qadriyatlar va tarixiy voqealarni yorituvchi suhbatlar, milliy

Date: 25th May-2025

sport turlari bo'yicha musobaqalar) yoshlarning milliy o'zlikni anglashini kuchaytiradi va ularning vatanparvarlik fazilatlarini rivojlantiradi.

Shuningdek, sport orqali vatanparvarlik tarbiyasida psixopedagogik metodlar: guruh ichida hamkorlikni rivojlantirish, ijobiy rag'batlantirish, shaxsiy namunaviy xatti-harakatlar ko'rsatish samarali ekanligi aniqlandi.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari sportning yoshlar tarbiyasida nafaqat jismoniy, balki ma'naviy-axloqiy rivojlanishda ham muhim rol o'ynashini tasdiqlaydi hamda sport faoliyati orqali vatanparvarlik tuyg'usini shakllantirish uchun pedagogik sharoitlarni yaxshilash zarurligini ko'rsatadi.

MUHOKAMA

Tadqiqot natijalari sport faoliyatining yoshlar orasida vatanparvarlik tuyg'usini shakllantirishda muhim psixopedagogik rol o'ynashini yaqqol ko'rsatmoqda. Bu xulosa nafaqat mamlakatimizdagi, balki xalqaro miqyosdagi ilmiy tadqiqotlar natijalari bilan ham muvofiq keladi (Sokolova va Borisov, 2018; Qodirov, 2021). Sport yoshlarning faolligini oshirish, jamoaviy ruhni kuchaytirish va milliy qadriyatlarni singdirishda samarali vosita sifatida namoyon bo'lmoqda.

So'rovnoma va kuzatuvlar asosida aniqlanishicha, sport jarayonida shakllanadigan irodaviy sifatlar, mas'uliyat hissi va guruh ichidagi hamkorlik yoshlarning fuqarolik ongini mustahkamlaydi. Bu esa ularning Vatanga bo'lgan sadoqati va g'ururini oshirishda muhim omildir. Bundan tashqari, murabbiylarning vatanparvarlik g'oyalarini pedagogik tarzda targ'ib qilishi, ularning shaxsiy namunasi ham yoshlar ongida mustahkam ijtimoiy-axloqiy qadriyatlarni shakllantirishda ta'sir ko'rsatadi.

Maqolada ta'kidlanganidek, milliy sport turlariga oid tadbirlar va ma'naviy-ma'rifiy suhbatlar yoshlarning milliy o'zligini anglashini chuqurlashtiradi. Bu esa ularning vatanparvarlik tuyg'usini yanada boyitib, ijtimoiy faolligini oshiradi. Shu bilan birga, zamonaviy pedagogik yondashuvlar — interfaol metodlar, loyiha asosida o'qitish va ijobiy rag'batlantirish — sport tarbiyasining samaradorligini yanada oshiradi.

Biroq, tadqiqot davomida sport orqali vatanparvarlikni shakllantirish jarayonida ayrim qiyinchiliklar, jumladan, resurslarning cheklanganligi, murabbiylarning pedagogik tayyorgarlik darajasi va yoshlar orasidagi motivatsiya muammolari ham aniqlangan. Shuning uchun kelgusida sport va pedagogika sohalarining yanada yaqin hamkorligi, murabbiylar uchun maxsus treninglar tashkil etilishi va yoshlarning qiziqishini oshirish yo'llari izlanishi lozim.

Umuman olganda, sport orqali vatanparvarlik tarbiyasining psixopedagogik asoslarini rivojlantirish mamlakatimizda yoshlar ma'naviyatini yuksaltirish va milliy g'ururni mustahkamlashda samarali vosita bo'lib xizmat qiladi.

XULOSA

Ushbu tadqiqot sport faoliyati orqali yosh avlodda vatanparvarlik tuyg'usini shakllantirishning psixopedagogik asoslarini tizimli ravishda o'rganishga qaratilgan. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, sport nafaqat jismoniy tarbiya vositasi sifatida, balki yoshlarning ijtimoiy-psixologik rivojlanishida, xususan, vatanparvarlik tuyg'usini mustahkamlashda samarali vosita hisoblanadi. Sport jarayonida rivojlanadigan irodaviy

Date: 25th May-2025

sifatlar, jamoaviylik, raqobatbardoshlik, mas'uliyat hissi yoshlarning milliy g'ururini oshirishga va Vatanga sadoqat tuyg'usini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Psixopedagogik yondashuvlar, jumladan, interfaol metodlar, ijobiy rag'batlantirish, shaxsiy namunaviy xatti-harakatlar yoshlarning vatanparvarlik fazilatlarini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega ekanligi aniqlangan. Shuningdek, sport tarbiyasida milliy qadriyatlar, tarixiy va ma'naviy-ma'rifiy tadbirlarni muntazam o'tkazish yoshlarning milliy o'zligini anglashini kuchaytiradi.

Kelgusida sport va pedagogika sohalarining integratsiyasi, murabbiylarning psixopedagogik tayyorgarligini oshirish hamda yoshlarning sportga bo'lgan qiziqishini yanada kuchaytirish orqali vatanparvarlik tarbiyasining samaradorligini oshirish tavsiya etiladi. Natijalar milliy tarbiya tizimida sportning o'rni va ahamiyatini yanada kuchaytirish uchun asos bo'lib xizmat qilishi mumkin.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Qodirov, A. (2021). *Vatanparvarlik tarbiyasi: nazariya va amaliyot*. Toshkent: O'zbekiston Milliy Universiteti Nashriyoti.
2. Isroilov, B. (2020). Psixologik yondashuvlar va vatanparvarlik tarbiyasi. *Psixologiya va ta'lim* jurnali, 3(12), 45-52.
3. Sokolova, M., & Borisov, V. (2018). Sport va ijtimoiy integratsiya: yoshlarning shaxsiy rivojlanishidagi roli. *International Journal of Sports Science*, 10(4), 220-230.
4. Karimov, D. (2019). Milliy qadriyatlar va sport tarbiyasi: psixopedagogik tahlil. *Pedagogika va psixologiya*, 2(8), 67-74.
5. Toshpulatov, R. (2022). Sport faoliyati va yoshlar tarbiyasidagi pedagogik metodlar. *O'zbekiston Ta'lim Ilmiy Jurnali*, 1(15), 34-40.
6. Nazarov, S. (2017). Jamoaviy sport va yoshlarning fuqarolik ongini shakllantirish. *Ta'lim va jamiyat*, 5(9), 78-85.
7. Akbarova, L. (2020). Vatanparvarlik tarbiyasida ma'naviy-ma'rifiy ishlarning o'rni. *Ma'naviyat va tarbiya*, 6(3), 12-19.